

ГЕНДЕРНО-ЧУТЛИВІ ІНДИКАТОРИ ДЛЯ СТВОРЕННЯ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ ДЛЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Гендерно-чутливі індикатори (Gender-sensitive Indicators) для створення освітніх програм для старших дошкільників визначено нами як індикатори, призначені для вимірювання різних переваг (або навпаки) для хлопчиків і дівчинок, а також для віддзеркалення кількісних і якісних аспектів змін. Індикатори дозволили здійснити розбиття отриманих даних за статтю та віком дітей. Визначені нами індикатори є інструментом для оцінки створених освітніх програм, спрямованих на досягнення гендерної рівності. Дані з розбиттям за статтю унаочнили інформацію, а саме: чи включені хлопчики або дівчинки в різні види дитячої діяльності й у який спосіб. Такий підхід дозволив, зокрема, виявити і попередити ті підходи, які поляризують відмінності між статями та ведуть до гендерного дисбалансу і дискримінації в подальшому, а також здійснити ефективний моніторинг та оцінку.

Нами проаналізовано освітню комплексну програму «Дитина в дошкільні роки» (2015 р.), у якій найбільш яскраво презентовано гендерну рівність, виокремлено напрямки роботи з дітьми «Гендерна соціалізація дошкільників».

Наведемо приклад гендерно-чутливих кількісних і якісних індикаторів, які нами було використано. Так, до кількісних індикаторів нами віднесено: ступінь участі хлопчиків і дівчинок у різних видах дитячої діяльності (спеціально організованої дорослим і самостійній); ступінь активності вихователів у здійсненні гендерної соціалізації вихованців.

Якісні індикатори були такі: уявлення учасників освітнього процесу в дошкільному навчальному закладі (виховательки, завідувачка, батьки) щодо завдань із гендерної соціалізації дітей старшого дошкільного віку; ступінь участі батьків у гендерній соціалізації власної дитини.

Передусім *індикаторами* тобто величинами, що характеризують основні якості освітнього процесу, було виокремлено такі: *гендерно-сліпий*, тобто ігнорування або неспроможність врахувати гендерний вимір; *гендерно-нейтральний*, той, що не впливає позитивно або негативно на гендерні відносини між хлопчиками і дівчинками; *гендерно-чутливий*, той, що бере до уваги гендерний вимір.

Аналіз освітньої комплексної програми «Дитина в дошкільні роки» (2015 р.) дає підстави стверджувати, що автори чітко виписали зміст освітнього напрямку «Гендерна соціалізація старших дошкільників», ураховуючи як гендерно-чутливі, так і гендерно-нейтральні індикатори.

Так, до *гендерно-нейтральних індикаторів*, які можна використати в подальшому, нами віднесено такі завдання програми: сформованість елементарних уявлень про статеву двоїстість природи, особливості власної тілобудови; орієнтація в ознаках власної статевої приналежності; спокійне, природне ставлення до оголеності (власної та інших людей) під час купання, перевдягання, фізіологічних відправлень тощо; знайомий (а) з майбутніми професіями відповідно до можливостей статі, інтересів та вподобань.

До *гендерно-чутливих індикаторів* можна віднести у поведінці хлопчиків: сформованість уявлення про те, що вони — майбутні чоловіки; уміння брати на себе складні, нецікаві, але необхідні обов'язки, доручення; витривалість, уміння долати труднощі, досягати мети, бути спокійним, розсудливим, поважно поводитися з дівчатками, дорослими жінками; уміння планувати діяльність та самостійно вирішувати проблеми, що виникають; сформованість уявлення про майбутню соціальну роль: чоловік, батько, дідусь, брат; прояв поваги до жінки – матері, дівчинки – майбутньої матері.

У *поведінці дівчинок*: сформованість уявлення про те, що вони – майбутні жінки; виконання доручень, які пов'язані зі створенням краси, затишку; дбайливість, ніжність, чуйність, лагідність, бажання бути привабливою; сформованість уявлення про майбутню соціальну роль: дружина, мама, бабуся, сестра.

В освітній комплексній програмі «Дитина в дошкільні роки» запропоновано також завдання щодо виховання позитивних взаємовідносин хлопчиків та дівчинок у спільних видах діяльності, а саме: учити хлопчиків виявляти увагу до дівчаток, виховувати повагу до них, бажання надавати допомогу; учити дівчаток ділитися з хлопчиками враженнями від красивого та некрасивого, доброго та злого тощо; формувати вміння слухати одне одного, поважати думку кожного.

Автори освітньої комплексної програми «Дитина в дошкільні роки» визначили також обсяг компетенцій дітей старшого дошкільного віку в розділі «Гендерна соціалізація дошкільників». Назвемо їх: дитина має уявлення про двоїстість природи, визначає спільне й відмінне між хлопчиком – чоловіком, дівчинкою – жінкою; для хлопчиків характерною є емоційна стриманість, для дівчаток – вольовий контроль над емоціями; простежується прояв «чоловічих» («жіночих») способів поведінки в різних

ситуаціях: хлопчики один з одним поводяться дещо інакше, ніж із дівчатками, вони демонструють силу, розум, гідність, а перед дівчатками – повагу до них, бажання надати допомогу; дівчатка під час спілкування одна з одною обмінюються думками, міркуваннями про красиві предмети, книги, музику тощо, обмінюються думками із хлопчиками про прекрасне навкруги.

Отже, на наш погляд, під час розробки освітніх комплексних програм для дітей дошкільного віку слід уникати гендерно-сліпих індикаторів (ігнорування або неспроможність врахувати гендерний вимір), як це наочно показано в аналізованій нами програмі, бажано використовувати гендерно-чутливі індикатори (як кількісні, так і якісні), зменшуючи сегмент гендерно-нейтральних індикаторів до розумного мінімуму.